

УДК 347.952:342.922

Марина КОБАК

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри конституційного та адміністративного права і процесу, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, начальник відділу, Миколаївський окружний адміністративний суд, вул. Декабристів, 41/10, м. Миколаїв, Україна, 54000
ORCID: 0000-0003-0958-1334

Елучка КАЗАРЯН

аспірантка, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз імені заслуженого професора М.С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, викладач кафедри конституційного та адміністративного права і процесу, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, вул. 68 Десантників, 10, м. Миколаїв, Україна, 54000

ORCID: 0000-0002-7353-2599

DOI: 10.32782/LST/2021-4-9

Бібліографічний опис статті: Кобак, М., Казарян, Е. (2021). Практичні аспекти щодо судового збору при вирішенні адміністративними судами заяв, пов'язаних із виконанням судових рішень. *Law. State. Technology*, 4, 45–50, doi: 10.32782/LST/2021-4-9

**ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЩОДО СУДОВОГО ЗБОРУ
ПРИ ВИРІШЕННІ АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ ЗАЯВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ**

У статті досліджено два проблемних питання щодо оплати судового збору за подання заяв в адміністративних справах під час виконання судового рішення. По-перше, це визначення ставки судового збору за подання заяви про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем, на виконання рішення суду (ст. 383 КАСУ). По-друге, це необхідність оплати судового збору при поданні заяви про зміну чи встановлення способу, порядку і строку виконання судового рішення (ст. 378 КАСУ). Метою дослідження є визначення розбіжностей у законодавчих актах щодо сплати судового збору за подання деяких заяв під час виконання судових рішень, аналіз їх впливу на формування сучасної судової практики та викладення пропозицій для усунення виявлених проблемних питань.

Надано характеристику приписів КАСУ та Закону України «Про судовий збір», які регулюють зазначені питання. Наведено приклади із Єдиного державного реєстру судових рішень, які доводять різноманітність підходів суддів у визначенні розміру ставки судового збору, існування взагалі обов'язку його сплати та можливості його повернення вже після розгляду заяв.

Наукова новизна дослідження полягає у необхідності виключення документу про сплату судового збору із обов'язкових реквізитів до заяви, яка подається в порядку ст. 383 КАСУ. Запропоновано безоплатний розгляд заяв стосовно зміни чи встановлення способу, порядку і строку виконання судового рішення в адміністративних справах.

Зроблено висновок, що особа повинна сплачувати судовий збір лише перед зверненням до суду. Звертаючись з іншими заявами на будь-якій стадії судового процесу, вона не повинна нічого сплачувати додатково.

Ключові слова: виконання судових рішень, адміністративні справи, ставка судового збору, об'єкт справляння судового збору.

Марина КОБАК

Candidate of Law, Senior Lecturer at the Department of Constitutional and Administrative Law and Procedure, Petro Mohyla Black Sea National University, Head of Department, Mykolayiv District Administrative Court, 41/10, Dekabrystiv, Mykolayiv, Ukraine, 54000

ORCID: 0000-0003-0958-1334

Eluchka KAZARIAN

Postgraduate Student, National Scientific Center "Honoured Professor M. S. Bokarius Forensic Science Institute" of the Ministry of Justice of Ukraine, Lecturer at the Department of Constitutional and Administrative Law and Procedure, Petro Mohyla Black Sea National University, 10, 68 Desantrnykiv str., Mykolayiv, Ukraine, 54000

ORCID: 0000-0002-7353-2599

DOI: 10.32782/LST/2021-4-9

To cite this article: Kobak, M., Kazarian E. (2021). Praktychni aspekty shchodo sudovoho zboru pry vyrishenni administratyvnymy sudamy zaiav, poviazanykh iz vykonanniam sudovykh rishen [Practical aspects of court fee in the decision by administrative courts of applications related to execution of court decisions]. *Law. State. Technology*, 4, 45–50, doi: 10.32782/LST/2021-4-9

PRACTICAL ASPECTS OF COURT FEE IN THE DECISION BY ADMINISTRATIVE COURTS OF APPLICATIONS RELATED TO EXECUTION OF COURT DECISIONS

The article examines two problematic issues regarding payment of court fee for submission of applications in administrative cases during execution of court decision. Firstly, this is the determination of the court fee rate for filing an application for recognition of unlawful decisions, actions or omissions committed by the public authority – the respondent to the execution of the court decision (Art. 383 of the Code of Administrative Procedure). Secondly, the need to pay the court fee when filing an application to change or establish the method, procedure and time of execution of the court decision (Art. 378 of the Code of Administrative Procedure). The purpose of the study is to determine differences in the legislative acts regarding the payment of court fees for the submission of certain applications during the execution of court decisions, to analyze their impact on the formation of modern court practice and to present proposals for the elimination of the identified problematic issues.

The description of the provisions of the Code of Administrative Procedure and the Law of Ukraine "On Court Fee", which regulate these issues, is given. Examples from the Unified State Register of Court Decisions, which prove the variety of approaches of judges in determining the size of the court fee rate, the existence of the obligation to pay it and the possibility of its return after consideration of applications, are presented.

The scientific novelty of the research is the need to exclude the document on payment of the court fee from the mandatory details to the application, which is submitted in the order of Art. 383 of the Code of Administrative Procedure. Free consideration of applications regarding changes or establishment of method, procedure and timing of execution of court decision in administrative cases is offered.

It is concluded that a person must pay the court fee only before applying to the court. Then, when applying with other applications at any stage of the trial, she does not have to pay anything extra.

Key words: execution of court decisions, administrative cases, court fee rate, object of court fee collection.

Актуальність проблеми. Виконання судового рішення – це та стадія судового процесу, заради якої, власне, почався цей процес, адже особа, звертаючись до суду, прагне поновлення порушеного, тобто реального виконання того, що зафіксовано в резолютивній частині судового рішення, – стягнення коштів, вчинення дій, припинення протиправних дій, скасування акта тощо.

Однією із основних конституційних засад правосуддя є обов'язковість судового рішення (п. 9 ч. 2 ст. 129 Конституції України) (Конституція України, 1996). Із 2016 року в Конституції України закріплено, що контроль за виконанням судового рішення здійснює суд (ч. 3 ст. 129-1 Конституції України) (Конституція України, 1996). Таке нововведення спрямоване на забезпечення конституційного права громадян на судовий захист, однією із складових частин якого є право на виконання судового рішення (Рішення Конституційного суду України, 2019).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим аспектам дослідження сплати судових витрат у своїх працях приділяли увагу вітчизняні вчені. Зокрема, Н.Ю. Голубева досліджувала поняття судових витрат та значення їх справедливого стягнення, а також особливості визначення розміру судового збору у різних категоріях справ та інші проблеми судової практики (Голубева, 2009). Ю.В. Білоусов вивчав доступність та гарантованість судового захисту прав і свобод людини і громадянина в частині судових витрат (Білоусов, 2005). В адміністративному судочинстві комплексне дослідження судових витрат вперше представила Л.Г. Глущенко у своїй монографії (Глущенко, 2011), у якій вона запропонувала авторське розуміння правової сутності судових витрат за класичною схемою визначення їх складу, функцій і порядку розподілу. Також судові витрати як окремі складники адміністративного процесу були проаналізовані

Р.І. Шевейком (Шевейко, 2011). Правовому регулюванню судових витрат в адміністративному судочинстві України присвятив свої праці і К.С. Пащенко. Зокрема, вчений висвітлює сутність процесуальних дій і рішень щодо зменшення розміру судових витрат, звільнення від їх оплати, відстрочення та розстрочення судових витрат в адміністративному судочинстві (Пащенко, 2016).

Однак, попри наявні наукові розробки у цій сфері, проблема справляння судового збору під час розгляду судом заяв, пов'язаних із виконанням судових рішень в адміністративних справах, через її актуальність і важливе соціальне значення потребує подальших наукових досліджень.

Метою дослідження є визначення розбіжностей в законодавчих актах щодо сплати судового збору за подання деяких заяв під час виконання судових рішень, аналіз їх впливу на формування сучасної судової практики та викладення пропозицій для усунення виявлених проблемних питань.

Виклад основного матеріалу. Механізми забезпечення виконання судових рішень та контролю за їх виконанням у публічно-правових спорах закріплено у Розділі IV «Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень в адміністративних справах» Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ).

Один із спеціальних процесуальних засобів забезпечення реалізації конституційного принципу обов'язковості судового рішення сформульовано в ст. 383 КАСУ – визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання рішення суду. У цій статті зазначено, що особа-позивач, на користь якої ухвалено рішення суду, має право подати до суду першої інстанції заяву про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем – на виконання такого рішення суду, або порушення прав позивача, підтверджених таким рішенням суду (далі – заява). Також визначено вимоги до такої заяви, терміни її подання, порядок розгляду (Кодекс адміністративного судочинства України, 2005).

Однією з обов'язкових вимог до заяви є документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

Правові засади справляння судового збору, платники, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення встановлюються Законом України

«Про судовий збір» (далі – Закон) (Закон України «Про судовий збір», 2011).

Ставка судового збору для подання заяви Законом не передбачена. У КАСУ також з цього приводу нічого не зазначено. Отже, виникає така ситуація: суди зобов'язані розглянути заяву лише в тому випадку, коли вона відповідає усім законодавчим вимогам, а у разі невідповідності така заява ухвалою повертається заявнику. Однак невідомо, як розраховувати ставку судового збору. Слід зазначити, що до об'єктів, за які судовий збір не справляється, така заява не належить.

Судова практика з цього приводу різна. Іноді судді повертають заяви через їх невідповідність вимогам КАСУ (Постанова Верховного Суду, 2020). Судді вказують на те, що обов'язок сплати судового збору за подання відповідної заяви до суду встановлено як процесуальним законодавством, так і законом. І навпаки, у разі сплати судового збору судді розглядають заяву та зазначають про можливість його повернення, оскільки Закон не передбачає як ставки судового збору, так і обов'язку його сплати (Окрема ухвала Миколаївського окружного адміністративного суду, 2021). Існують ухвали, де вказується, що за подання такої заяви ставка судового збору у 2021 році становить 681 грн, тобто 0,3 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (Ухвала Херсонського окружного адміністративного суду, 2021). Мабуть, у даному випадку суддя мислив по аналогії щодо ставок за подання заяви про забезпечення позову або доказів, адже за їх розгляд у 2021 році Законом встановлено ставку у розмірі саме 681 грн.

У судових рішеннях Верховного Суду (Постанова Верховного Суду, 2020; Постанова Верховного Суду, 2019) зазначається лише про обов'язок сплати судового збору за подання заяви, однак розмір його не визначається.

Аналіз вказаних правових актів та судових рішень дозволяє зробити певні висновки. На даний час законодавцем у КАСУ визначено обов'язок під час подання заяви сплачувати судовий збір. Законом не визначено його розмір та взагалі таку заяву як об'єкт справляння судового збору. Водночас таку заяву не визначено і як об'єкт, за який судовий збір не справляється. Можна змодельовати ситуацію, в якій особа сплачує 1 грн як доказ оплати судового збору, додає її до заяви та звертається до суду. Суддя отримує таку заяву, перевіряє її відповідність вимогам ст. 383 КАСУ. Визначити інший розмір судового збору та зобов'язати його сплатити у судді немає законодавчих підстав. Отже, судовий збір у розмірі 1 грн буде вважатись

належною оплатою за фактом існування документа про сплату судового збору. Це дає право особі звернутись до суду із заявою і, відповідно, створює обов'язок судді прийняти таку заяву до розгляду, оскільки усі умови під час звернення виконані.

Слід надати таку пропозицію. З урахуванням того, що:

1) у разі задоволення такої заяви суд постановляє ухвалу в порядку, передбаченому ст. 249 КАСУ «Окремі ухвали суду», в окремій ухвалі зазначається закон чи інший нормативно-правовий акт, вимоги якого порушено, і в чому саме полягає порушення. З метою забезпечення виконання вказівок, що містяться в окремій ухвалі, суд встановлює строк для надання відповіді залежно від змісту вказівок та терміну, необхідного для їх виконання. Можна сказати, що це аналог окремої ухвали, але на іншій стадії – стадії виконання судового рішення;

2) за постановлення окремої ухвали під час розгляду справи судовий збір не сплачується, за подання розглянутої нами заяви судовий збір сплачувати не потрібно. Необхідно лише зі ст. 383 КАСУ виключити п. 9 ч. 2, де вказано, що у заяві необхідно зазначати документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати за подання відповідної заяви. Таке уточнення в ст. 383 виправить розбіжності між законодавчими актами, які регулюють ці правовідносини.

Також є неточності в Законі щодо сплати судового збору за подання в адміністративних справах заяви про зміну чи встановлення способу, порядку і строку виконання судового рішення.

У ч. 2 ст. 3 Закону визначено об'єкти, за які судовий збір не справляється. До них, зокрема, належить і заява про зміну чи встановлення способу, порядку і строку виконання судового рішення.

Водночас у ст. 4 Закону, де вказуються розміри ставок судового збору за подання документів та вчинення дій до адміністративного суду, вищезазначена заява наявна. За її подання встановлено судовий збір 0,3 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (681 грн у 2021 році). Слід наголосити на тому, що за подання такої заяви до місцевого загального суду та господарського суду ставки судового збору Законом не були встановлені. Тобто за подання такої заяви саме до адміністративного суду слід сплачувати судовий збір.

Зміст ст. 3 Закону суперечить змісту ст. 4 Закону в окреслених питаннях. Також ст. 378

КАСУ «Відстрочення і розстрочення виконання, зміни чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення» не містить вказівки на обов'язковість подання доказів сплати судового збору для розгляду такої заяви.

Судова практика з цього питання різноманітна. Були виявлені випадки залишення такої заяви без руху для оплати судового збору за її подання (Ухвала Кіровоградського окружного адміністративного суду, 2021) та стягнення судового збору за результатами розгляду заяви про відстрочення виконання судового рішення (Ухвала Івано-Франківського окружного адміністративного суду, 2021). Очевидно, іноді розгляд таких заяв відбувається і без сплати судового збору, однак за доступними джерелами це неможливо підтвердити.

Вважаємо, що виключення зі ст. 4 Закону припису щодо ставки судового збору за подання до адміністративного суду заяви про зміну чи встановлення способу, порядку і строку виконання судового рішення удосконалив законодавство, яке регулює сплату судового збору.

Висновки. Особа, яка звертається до суду, зобов'язана сплатити судовий збір. Його розмір інколи суттєво впливає на бажання особи захищатись в судовому порядку. Отже, перед тим як розпочати судовий процес, особа, так би мовити, робить калькуляцію своїх потенційних матеріальних витрат. Охарактеризовані прогалини законодавства стосовно сплати судового збору за заяви вже на стадії виконання судового рішення негативно впливають на довіру до судової влади та до влади взагалі. Особа і так звертається до суду на стадії виконання, оскільки виникають певні труднощі із виконанням судового рішення, а стикається ще із невідзначеністю ставок судового збору за подання вищезазначених заяв. Встановлено, що особа повинна сплачувати судовий збір лише перед тим як звернутись до суду. Потім, звертаючись з іншими заявами на будь-якій стадії судового процесу, вона не повинна нічого сплачувати додатково.

Чітке встановлення об'єктів, ставок судового збору сприяє розвитку єдиного повсякденного та професійного тлумачення законодавчих норм і, відповідно, єдиного підходу у правозастосуванні вказаних статей КАСУ та Закону. Усунення зазначених проблемних моментів щодо судового збору в адміністративних справах за заявами на стадії виконання судових рішень позитивно вплине на своєчасність і якість їх розгляду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
2. Рішення Конституційного Суду України від 15 трав. 2019 р. № 2-р(II)/2019, справа № 3-368/2018(5259/18). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19#Text>.
3. Голубєва Н.Ю. Судові витрати: значення та види. *Часопис цивілістики*. 2009. Вип. 34. С. 11–16. URL: <http://chasycivil.onua.edu.ua/index.php/chc/article/view/165/53>.
4. Білоусов Ю.В. Судові витрати як складова доступності правосуддя. *Університетські наукові записки*. 2005. № 3. С. 66–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2005_3_13.
5. Глущенко Л.Г. Судові витрати в адміністративному судочинстві України : автореф. дис. ... канд. юрид наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 20 с.
6. Шевейко Р.І. Витрати в адміністративному процесі за законодавством України: питання теорії та практики : автореф. дис. ... канд. юрид наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 15 с.
7. Пашченко К.С. Процесуальні дії щодо розміру і сплати судових витрат як гарантія доступу до правосуддя (на прикладі статті 88 Кодексу адміністративного судочинства України). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 36. Т. 2. С. 43–46.
8. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 лип. 2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
9. Про судовий збір : Закон України від 08 лип. 2011 р. № 3674-VI. Дата оновлення: 27.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text>.
10. Постанова Верховного Суду від 26 черв. 2020 р., судова справа № 0240/2226/18-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90029778>.
11. Окрема ухвала Миколаївського окружного адміністративного суду від 2 лип. 2021 р., судова справа № 400/4541/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98044890>.
12. Ухвала Херсонського окружного адміністративного суду від 29 лип. 2021 р., судова справа № 540/581/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98638270>.
13. Постанова Верховного Суду від 27 черв. 2019 р., судова справа № 807/220/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82707151>.
14. Ухвала Кіровоградського окружного адміністративного суду від 29 лип. 2021 р., судова справа № 340/4078/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98675101>.
15. Ухвала Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 8 лип. 2021 р., судова справа № 300/1517/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98213500>.

REFERENCES:

1. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28 cherv. 1996 r. № 254k/96-VR. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> [in Ukrainian].
2. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy [Decision of the Constitutional Court of Ukraine] vid 15 trav. 2019 r. № 2-r(II)/2019, sprava № 3-368/2018(5259/18). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19#Text> [in Ukrainian].
3. Holubieva, N.Iu. (2009). Sudovi vytraty: znachennia ta vydy [Court costs: value and types]. *Chasopys tsyvilistyky – Journal of Civil Studies*, 34, 11–16. URL: <http://chasycivil.onua.edu.ua/index.php/chc/article/view/165/53> [in Ukrainian].
4. Bilousov, Yu.V. (2005). Sudovi vytraty yak skladova dostupnosti pravosuddia [Court costs as a component of the availability of justice]. *Unversytetski naukovy zapysky – University scientific papers*, 3, 66–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2005_3_13 [in Ukrainian].
5. Hlushchenko, L.H. (2011). *Sudovi vytraty v administratyvnomu sudochynstvi Ukrainy [Judicial expenses in administrative proceedings of Ukraine]*. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
6. Sheveiko, R.I. (2011). *Vytraty v administratyvnomu protsesi za zakonodavstvom Ukrainy [Costs in the administrative process according to the legislation of Ukraine]*. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
7. Pashchenko, K.S. (2016). Protseualni dii shchodo rozmiru i splaty sudovykh vytrat yak harantiia dostupu do pravosuddia (na prykladi statti 88 Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy) [Procedural actions regarding the amount and payment of court costs as a guarantee of access to justice (on the example of Article 88 of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific bulletin of Uzhgorod National University*, 36, 43–46 [in Ukrainian].
8. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy [Code of Administrative Courts of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 06 lyp. 2005 r. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> [in Ukrainian].

9. Pro sudovyi zbir [About the court fee]: Zakon Ukrainy vid 08 lyp. 2011 r. № 3674-VI. Data onovlennia: 27.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text> [in Ukrainian].
10. Postanova Verkhovnoho Sudu [Resolution of the Supreme Court] vid 26 cherv. 2020 r., sudova sprava № 0240/2226/18-a. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90029778> [in Ukrainian].
11. Okrema ukhvala Mykolaivskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu [Separate court ruling of the Mykolaiv District Administrative Court] vid 2 lyp. 2021 r., sudova sprava № 400/4541/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98044890> [in Ukrainian].
12. Ukhvala Khersonskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu [Court ruling of the Kherson District Administrative Court] vid 29 lyp. 2021 r., sudova sprava № 540/581/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98638270> [in Ukrainian].
13. Postanova Verkhovnoho Sudu [Resolution of the Supreme Court] vid 27 cherv. 2019 r., sudova sprava № 807/220/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82707151> [in Ukrainian].
14. Ukhvala Kirovohradskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu [Court ruling of the Kirovograd District Administrative Court] vid 29 lyp. 2021 r., sudova sprava № 340/4078/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98675101> [in Ukrainian].
15. Ukhvala Ivano-Frankivskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu [Court ruling of Ivano-Frankivsk District Administrative Court] vid 8 lyp. 2021 r., sudova sprava № 300/1517/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98213500> [in Ukrainian].